

Naar een alternatief voor de **Leerplichtwet**

Provincietour 2025

Van leerplicht
naar leerrecht?

Rol van de
leerplicht-
ambtenaar?

Leerplicht uit
het strafrecht?

Ingrado

P Provincietour 2025

Op weg naar een alternatief voor de Leerplichtwet

Ingrado is al langer in gesprek met de leden over een alternatief voor de Leerplichtwet. Een alternatief dat aansluit bij de wereld van vandaag en waarin het recht op onderwijs en ontwikkeling centraal staat. In het strategisch plan 2025-2030 - Samen kansen zien en waarmaken - formuleerde Ingrado de ambitie om te bewegen van leerplicht naar leerrecht en van verzuim naar aanwezigheid.

In het voor- en najaar van 2025 is Ingrado op tournee gegaan om deze ambities samen met leden verder te verkennen. De ontwikkeling van een alternatief voor de Leerplichtwet vormde de kern van de gesprekken. Voor de tournee zijn managers, teamleiders en beleidsmedewerkers leerplicht uit alle provincies uitgenodigd. In sommige regio's schoven ook leerplichtambtenaren aan. In totaal hebben 10 gesprekken plaatsgevonden, waaraan ruim 50 leden deelnamen. Ook leverden leden die niet bij de gesprekken aanwezig konden zijn, hun aandeel via de mail.

In de bijeenkomsten, die tweeënhalf uur duurden, gaf Ingrado een korte presentatie van de actuele ontwikkelingen. We stonden stil bij het strategisch beleidsplan, de ontwikkelingen rondom schoolaanwezigheid en bij de ontwikkelingen binnen het Openbaar Ministerie rond het in behandeling nemen van leerplichtzaken. Vervolgens gingen we met de aanwezigen in gesprek aan de hand van drie thema's:

- Van leerplicht(ambtenaar) naar leerrecht(ambtenaar)
- Leerplicht uit het strafrecht
- De doorbraakaanpak

In deze notitie beschrijven we de input per thema, waarbij opgemerkt moet worden dat niet elk thema in elke provincie aan de orde is geweest.

De opbrengst van deze verkennende gespreksronde vormt het startpunt voor de gesprekken die we in 2026 zullen voeren.

1 Van leerplichtambtenaar naar leerrechtambtenaar

De term 'leerrecht' impliceert een focus op het belang van de leerling en diens ontwikkeling. Er vindt een verschuiving plaats van 'plicht' naar het 'recht op onderwijs en ontwikkeling'. Van 'ouders en jeugdige wijzen op wat zij niet goed doen' naar 'wat er nodig is om het recht op ontwikkeling waar te maken'. In vrijwel alle provincies werd in het verlengde van deze verschuiving de term 'leerrechtambtenaar' tegen het licht gehouden.

Veel deelnemers benadrukken dat, om de overgang van leerplicht naar leerrecht te laten slagen, er meer nodig is dan alleen een naamswijziging. Er is een cultuuromslag en een paradigmashift vereist.

De rol van de leerrechtambtenaar is faciliterend en stimulerend

De leerrechtambtenaar

De deelnemers aan de bijeenkomsten deelden onderstaande **beelden bij de leerrechtambtenaar**:

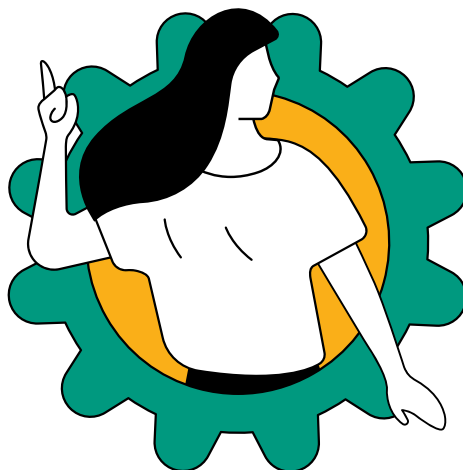
- De leerrechtambtenaar is een **verbinder** tussen onderwijs, jeugdzorg en leerwerkloketten. De leerrechtambtenaar zet het recht op onderwijs en ontwikkeling van jeugdigen voorop.
- De rol van de leerrechtambtenaar is meer **faciliterend en stimulerend** dan controlerend en bestraffend.
- De leerrechtambtenaar is een **onafhankelijke procesregisseur** die domeinoverstijgend werkt om met name de domeinen zorg en onderwijs te verbinden.
- Een leerrechtambtenaar is een **onafhankelijke partner**, die naast de jongere en de ouders staat. Deze onafhankelijkheid is een **unieke kwaliteit** die de leerrechtambtenaar onderscheidt van bijvoorbeeld de schoolmaatschappelijk werker. Tegelijkertijd zijn er ook deelnemers die zich juist afvragen hoe de leerrechtambtenaar zich kan blijven **onderscheiden** van andere (zorg)professionals.
- De leerrechtambtenaar zou zich moeten richten op **maatwerk** en buiten de gebaande paden moeten durven opereren om te kijken wat passend is voor de ontwikkeling van de jeugdige.

- Sommige deelnemers vinden de benaming leerrechtambtenaar **discutabel, wazig of veel te breed** en vrezen dat het stukje leerplicht wordt vergeten. Ook wordt gevreesd dat de naam te hoge verwachtingen schept over wat de ambtenaar kan waarmaken, tenzij er mandaat is richting scholen.

Wat is er nodig om de rol van leerrechtambtenaar te kunnen vervullen?

- Om de rol van leerrechtambtenaar te kunnen vervullen is **landelijke en bestuurlijke draagkracht** nodig en moet de organisatie de kanteling faciliteren.
- Er is een duidelijke **cultuuromslag** (denken in leerrecht in plaats van in leerplicht) en **doorontwikkeling** van de competenties van de leerplichtambtenaar nodig.
- Cruciaal is het **mandaat en doorzettingsmacht**, vooral richting scholen en samenwerkingsverbanden, omdat het nu vaak vastloopt in het onderwijs.
- Er worden nieuwe competenties gevraagd, waaronder **kennis van financiële stromen** (om scholen aan te spreken op financiering), systemisch werken en **coachende/gesprekstechnieken**. Ook is brede kennis van de lokale context en alle onderwijsvormen nodig.

'Het gaat om durf, lef en creativiteit. Om out of the box durven denken'

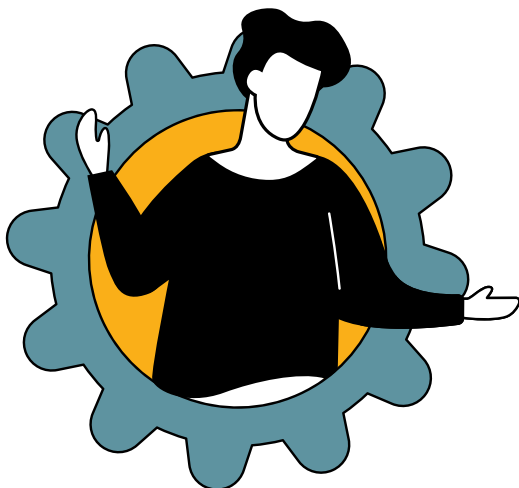

2 Leerplicht uit het Strafrecht

In alle provincies ontstond een levendige discussie over dit onderwerp, mede gevoed door de ontwikkelingen binnen het Openbaar Ministerie rond het in behandeling nemen van leerplichtzaken. Vrijwel iedereen noemde zowel argumenten voor als tegen. Zo zijn er gespreksdeelnemers die leerplicht uit het strafrecht willen schrappen, maar die tegelijkertijd ook de voordelen zien die datzelfde kader biedt. De stok achter de deur en de mogelijkheid om hulp af te dwingen worden vaak genoemd. Vrij eensgezind zijn de gesprekspartners dat schrappen uit het strafrecht pas mogelijk is als er een alternatief systeem is ingericht.

Redenen om leerplicht uit het strafrecht te halen

- Het strafrecht is **ineffectief** en **achterhaald**. Een proces-verbaal (PV) heeft vaak geen of weinig effect op terugkeer naar school en lost de onderliggende problematiek niet op. Het verzuim blijft vaak bestaan na een PV.
- Het strafrecht leidt tot **criminalisering** van jonge mensen. Een PV leidt tot een strafblad, wat onwenselijk is voor jongeren. Het is bovendien een te zwaar middel voor een licht 'vergrijp'.
- De **lange doorlooptijden**. De processen bij het Openbaar Ministerie zijn lang, wat leidt tot frustratie en het ontbreken van een 'lik-op-stuk' beleid. Het effect is mede daardoor nihil.
- Het strafrecht biedt geen ruimte voor **preventie en maatwerk**. Het staat de bredere, preventieve rol van de leerplichtambtenaar en de focus op leerrecht in de weg.
- Er zijn ook **praktische en financiële voordelen**. Het scheelt tijd en geld voor BOA-opleidingen en audits (Wpg).

Redenen om leerplicht in het strafrecht te houden

- De stok achter de deur. Van het PV en de dreiging van het strafrecht gaat vaak een **preventieve werking** uit. Ouders en leerlingen willen niet geconfronteerd worden met een PV. Daarnaast kan een PV het **ultieme middel** zijn om ouders en kinderen in beweging te krijgen.
- **Toegang tot zorg/dwang verdwijnt** als we het schrappen. De route via het strafrecht zorgt nu voor betrokkenheid van de **Raad voor de Kinderbescherming (RvdK)** en **Jeugdreclassering (JR)**, wat cruciaal kan zijn voor het inzetten van gedwongen hulpverlening en het bewerkstellingen van gedragsverandering.
- **Ontbreken van een alternatief**. Er moet een goed, werkend alternatief zijn. De Last Onder Dwangsom (LOD) in het bestuursrecht wordt als een complex en tijdrovend alternatief gezien dat voornamelijk een financiële prikkel is en het probleem niet oplost.
- **Vrijblijvendheid en rolverving**. Zonder handhavingsmiddel kan de rol van de leerplichtambtenaar onduidelijk en vrijblijvend worden ('tandeloze tijger').

'Het strafrecht leidt tot criminalisering van jonge mensen'

Gevolgen en vereisten om leerplicht uit het strafrecht te schrappen

- Het vraagt om een cultuurverandering en mogelijk het **begraven van de oude wet** en het borgen van nieuwe rechten.
- De gevolgen voor de **MAS (Methodische Aanpak Schoolverzuim)** en de ambtsinstructie moeten worden bekeken.
- Als sancties verdwijnen (PV, HALT), moet er een **helder, werkzaam alternatief** komen, mogelijk via civiel recht of nieuwe bestuurlijke maatregelen.
- Er moeten **wettelijke kaders** en duidelijke afspraken komen over rollen om chaos en toename van afwezigheid te voorkomen.

3 Doorbraakaanpak

De gespreksdeelnemers in alle provincies signaleren dat er vaak sprake is van vastgelopen casuïstiek en stagnatie in het onderwijs-zorgsysteem. Om beweging te krijgen is een doorbraakaanpak nodig. Wat zou de rol van de leerplichtambtenaar hierin kunnen zijn? De meningen zijn verdeeld over de huidige competenties van de leerplichtambtenaar. Heeft hij of zij voldoende bagage om een doorbraak te forceren? Sommigen menen dat ervaren leerplichtambtenaren de advies- en doorbraakrol wel aankunnen, maar dat er regionaal veel verschil is. De deelnemers gaven hun beschrijving van een doorbraakaanpak en van wat de rol en competenties van de leerplichtambtenaar zouden kunnen of moeten zijn.

Wat is een doorbraakaanpak?

- Een doorbraakaanpak is een multidisciplinaire aanpak (MDO of 'doorbraaktafel') met **relevante partners en mandaat** om besluiten buiten de bestaande kaders te nemen. Het doel is te komen tot een oplossing voor langdurig of aanhoudend verzuim of thuiszitten.
- Deze aanpak moet zorgen voor **beweging in vastgelopen situaties** en heeft idealiter een potje geld of financieel mandaat om oplossingen (zoals dure trajecten of een onderwijs-zorgplek) te forceren.
- In een doorbraakaanpak gaat het vaak niet alleen over de ouders, maar juist over problemen in het hele **systeem** (geen plekken in onderwijs en zorg).

De rol van de leerplichtambtenaar in de doorbraakaanpak

- De leerplichtambtenaar kan **signaleren dat** een doorbraak noodzakelijk is (en deze agenderen), maar niet **wat** die inhoudt.
- De leerplichtambtenaar kan als **adviseur/participant** deelnemen aan de doorbraaktafel.

- De leerplichtambtenaar kan het **gemeentelijke perspectief** en de mogelijkheden inbrengen en ouders en partijen wijzen op hun rol, verantwoordelijkheden en plichten.
- De leerplichtambtenaar zou door de **onafhankelijke positie** een **linking pin** of adviseur kunnen zijn, maar moet doorgaans niet de trekker zijn.
- Cruciaal is de vraag of de leerplichtambtenaar voldoende **bevoegdheden en tools** heeft om een hoofdrol te spelen.

Competenties van de leerplichtambtenaar

- Om de rol van trekker te vervullen, is **ervaring in casus- of procesregie** nodig.
- Als de leerplichtambtenaar **inhoudelijk** advies wil kunnen uitbrengen, moet hij of zij beschikken over **pedagogische en didactische kennis**, kennis van passend onderwijs, naast juridische kennis.

'In een doorbraakaanpak gaat het over problemen in het hele systeem'

Tot slot

De gesprekken die we voerden tijdens de Provincietour 2025 vormen een eerste verkenning van een alternatief voor de Leerplichtwet. In het logische verlengde van deze eerste ronde gesprekken ligt een gespreksronde over de rol van de leerplicht- of leerrechtambtenaar in de paradigmashift van verzuim naar aanwezigheid. In 2026 willen we daarom een vervolg geven aan deze gesprekken. We zullen daarvoor ook leerplichtambtenaren uitnodigen. Het vervolg zal in lijn zijn met de ambities van Ingrado en beïnvloed worden door gesprekken en besluiten die aan verschillende tafels gevoerd en genomen worden. Ingrado komt terug in 2026! We zien jullie dan heel graag.

*Voor nu heel hartelijk dank voor jullie inbreng!
Corien van Starkenburg, bestuurder Ingrado*